

نامه جایلق و شهرهای همجوار

خوانسار، گلپایگان، خمین، ازنا، الیگودرز، اراک، بروجرد

تالیف:

سیدهادی احمدی نژاد

سرشناسه:	احمدی نژاد، هادی
عنوان و پدیدآور:	نامه چاپلیق و شهرهای همجوار (خوانسار، گلپایگان، خمین ...)/ تالیف هادی احمدی نژاد.
مشخصات نشر:	تهران: سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، معاونت آموزش و تجهیز نیروی انسانی، دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی، نشر آموزش کشاورزی ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری:	۲۳۵ ص: مصور، جدول.
شابک:	978-964-520-098-3
وضعیت فهرست نویسی:	فیلد.
عنوان دیگر:	خوانسار، گلپایگان، خمین ...
موضوع:	ازنا.
موضوع:	چاپلیق.
سلسله افزوده:	سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی
رده بندی کنگره:	۳ الف ۹ ر / ۲۰۲۳ DSR
رده بندی دیویی:	۹۵۵ / ۵۲۶۵
شماره کتابخانه ملی:	۴۶۰۱۸-۸۵م

ISBN: 978-964-520-098-3

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۰۹۸-۳

نامه چاپلیق و شهرهای همجوار خوانسار، گلپایگان، خمین، ازنا، الیگودرز، اراک، بروجرد

مؤلف:	سید هادی احمدی نژاد
ناشر:	نشر آموزش کشاورزی
چاپ اول:	۱۳۸۶
تیراژ:	۱۵۰۰ جلد
قطع:	وزیری
صفحه آرا:	نادیا اکبری
لینوگرافی، چاپ و صحافی:	دفتر خدمات تکنولوژی آموزشی - نشر آموزش کشاورزی
حق چاپ ©	محفوظ است
مسئولیت صحت مطالب با مؤلف است	

کرج - کیلومتر ۷ جاده ماهدشت - معاونت آموزش و تجهیز نیروی انسانی - دفتر

خدمات تکنولوژی آموزشی - نشر آموزش کشاورزی

۰۲۶۱-۶۷۰۰۶۲۲

تقدیم به روان پاک پدر و مادرم که نخستین و بهترین
آموزگارانم بودند.

سپاس و قدردانی از برادران گرامی و بزرگوایم، همسر و
فرزندان عزیزم که مرا در انجام این کار تشویق نمودند؛ و
یاری بخشیدند. امید است این اثر برگ سبزی باشد؛ برای
تمامی اهالی منطقه به ویژه مردم خوب و صمیمی شهرستان
ازنا. و مورد توجه همه آنان قرار بگیرد.

در پایان وظیفه خود می دانم که از تمامی بزرگان شهر و
روستا، بعضی از همکاران فرهنگی که هر یک به نوعی مرا
راهنمایی و کمک نمودند؛ و ذکر نامی همه آنها در اینجا
مقدور نیست؛ تشکر و قدردانی نمایم.

فهرست مطالب

فصل اول

پیش گفتار

۱ جغرافیای طبیعی شهرستان ازنا

۴ جغرافیای تاریخی جاپلق

الف: بلوک ایقرلو

ب: بلوک پشته

ج: بلوک حمزه لو

د: بلوک بیات

۱۱ وجه تسمیه جاپلق

۱۵ جاپلق در مسیر راه‌های کهن

۱۸ همسایگان جاپلق

۱۸ بربرود

۲۰ قلعه فرزین (فرزین شهر)

کرج ابودلف

۲۲ ایغارین و ززین

۲۴ فائقین

۲۶ رستاق شیخ

۲۷ جربادقان (گلپایگان)

۲۸ خوانسار

۳۰ تیمره (کمره)

۳۳ در جستجوی شهر گم شده برج

۳۹ دهنو روستائی با قدمت دیرینه و ناشناخته

۴۴ رویدادهای مهمی تاریخی جاپلق و حومه

۴۸ تولد و تربیت ابومسلم

۵۰	حکومت خاندان ابودلف در کرج
۵۲	طلوع قدرت آل بویه از کرج
۵۸	گستره اتابکان لر کوچک
۶۱	گستره اتابکان لر کوچک
۶۶	قبایل ایل بختیاری
۶۹	رویدادهای معاصر در جابلق
۸۱	بلایای طبیعی
۸۶	تحولات جنگ جهانی اول در مناطق مرکزی ایران
۸۹	مناطق مرکزی ایران شورش رجبعلی
۹۶	موقعیت و قدرت ایلات بختیاری در زمان رضاخان
۹۵	سیر اندیشه‌های دینی در جابلق و نواحی همجوار
۱۰۳	یادنامه علمای جابلق
۱۱۰	آقا کوچک، ملاحسین جایلفی و ...
۱۱۳	جابلق و نواحی همجوار در سفرنامه‌ها
۱۳۰	زبان و گرایش‌های محل رایج در منطقه

فصل دوم

۱۳۵	تولد شهر ازنا
۱۳۹	وجه تسمیه و معنای ازنا
۱۴۱	ساختار جمعیتی شهرستان ازنا
۱۴۳	مرور کلی بر روستاهای جابلق و شهرستان ازنا
۱۴۶	احمد آباد و ...
۱۴۸	آشور آباد و ...
۱۵۱	امام زاده قاسم ...
۱۶۱	تازران (طازران) ...
۱۶۹	خروسان ...

۱۷۱	داوود پیغمبر ...
۱۷۲	دربند ...
۱۷۳	دره باغ ...
۱۸۰	گنجه ...
۱۸۳	شاطر ...
۱۸۸	شهرک المهدی ...
۱۹۰	عزیزآباد قیطاسوند ...
۱۹۲	فرزبان ...
۱۹۳	فین ...
۲۰۲	کمدان
۲۰۷	گرجی
۲۱۴	مرزبان
۲۱۷	مؤمن آباد
۲۱۸	قیام امام زاده ابراهیم و شهادت وی
۲۲۵	جدول اسامی و آمار روستاهای پاچه لک که بر اساس اصلاحات تقسیمات کشوری سال ۱۳۶۷ به شهرستان ازنا پیوستند
۲۲۶	جدول اسامی و آمار روستاهایی که از سیلاخور یا دهستان حشمت آباد دورود به شهرستان ازنا پیوسته‌اند.
۲۲۷	جدول اسامی و آمار روستاهای بخش جاپلق تا سال ۱۳۶۵
۲۳۱	فهرست منابع

پیش گفتار

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

امروزه بیشتر شهرهای قدیمی ایران زمین دارای کتاب و شناسنامه ای از گذشته پر فراز و نشیب خود هستند؛ اما تا کنون در باره گذشته و تاریخ شهرستان ازنا تحقیق و پژوهش علمی لازم انجام نشده است. اگر چه ازنا یک شهر جوان است؛ و از قدمت آن بیش از چهل سال نمی گذرد؛ اما ناحیه جاپلق از دیرباز در مسیر شاهراه همدان- اصفهان قرار داشته و شاهد رویدادهای مختلف تاریخ بوده است؛ که در باره آن، به دلایلی پژوهشی انجام نیافته است. زیرا تا قبل از تاسیس دودمان صفویه این ناحیه در قلمرو اتابکان لر بزرگ بود؛ در روزگاری تابع گلپایگان، و پس از آن تا ظهور سلسله پهلوی هم دهستانی ازبخش الیگودرز از شهرستان بروجرد بود. بنابراین به طور مستقل در مورد آن تحقیق به عمل نیامده است. در نگرش دیگر چون بیشتر مطالعات تاریخی انجام یافته استان لرستان در قلمرو اتابکان لر کوچک بوده است؛ براین اساس درباره گذشته جغرافیایی و تاریخی شهرستان ازنا که بیشتر تابع اتابکان لر بزرگ بود؛ مطالعه ای مستقل انجام نیافته است. در کتاب تاریخ بروجرد تألیف غلامرضا مولانا، ناحیه جاپلق را بعنوان بخشی از آن شهرستان مورد توجه قرار داده اند؛ اما در باره همه فرازهای تاریخی آن حق مطلب بیان نگردیده است. ابتدا تصور می شد در این مورد منابع کافی موجود نیست. اما در خلال مطالعات از نومییدی کم شد به ویژه

آنگاه که روشن شد جاپلق از دیرباز در مسیر مهم‌ترین دالان ارتباطی غرب کشور به نواحی مرکزی ایران بوده است. همچنین با آگاهی نسبی از گذشته و تاریخ همسایگان جاپلق هم توانستیم گذشته روشن تری از منطقه خود به دست آوریم. به طور کلی از ابتدای قرون اولیه اسلامی تا اواخر دوران قاجاریه منطقه جاپلق نه تنها شاهراه ارتباطی تردد کاروانهای تجاری بود؛ بلکه در مسیر تردد لشکرکشیهای نظامی قرار داشته است. از دوران صفویه نیز برحسب روابط خارجی با اروپائیان تعداد زیادی از سفیران دولتهای اروپائی از شرق جاپلق به سمت اصفهان رفت و آمد داشته‌اند. از مطالعه سفرنامه‌های آنان و سایر منابع مربوطه هم مطالب ارزشمندی بدست آمد. در پایان با تلفیق رویدادهای نظامی، آثار جغرافیا نگاران اسلامی و سفرنامه‌ها به اطلاعات مطلوبی از تاریخ و جغرافیای محدوده‌ای خاص از میهن خود گشتیم. قصد آن شد تا با پردازش این گزارشات در ذهن مردم ضمن کسب هویت زاد و بوم محلی، علاقه و مهر همگی، به ویژه جوانان را به آب و خاک و هویت ملی و منطقه‌ای بیش از پیش فراهم شود.

در این اثر ابتدا جغرافیای تاریخی منطقه و شهرهای هم جوار شرح داده شده است. سپس رویدادهای مهم تاریخی منطقه، زبان و دین مردم بیان گردیده است. همچنین در توضیح اعتقادات دینی مردم به شرح زندگی علمی علمای جاپلق پرداختیم. و سر انجام در پایان بخش اول این اثر به سیر و سفر منطقه در آیین سفرنامه اقدام نمودیم. در فصل دوم کتاب در آغاز چگونگی به وجود آمدن شهر ازنا مطرح شده است. آنگاه به مطالعه و نگارش فرهنگ آبادیهای شهرستان ازنا پرداخته شد. آمار جمعیت و خانوار روستاهای شهرستان ازنا و جاپلق طی دوره‌های مختلف سرشماری و ارائه شود.

منابع و مآخذ این پژوهش از دو بخش تشکیل می یابد. بخش اول منابع کتبی هستند. این منابع هم در پاورقی صفحات و هم در پایان اثر به طور کامل معرفی می شوند. بخش دوم منابع ما شفاهی هستند. که همانا نقل های بزرگان و معمرین منطقه می باشند. در بیان نقل قولها اغلب نقلها بطور کامل بیان نگردیده است. بلکه نگارنده آنها را تجزیه و تحلیل نموده است. و در نهایت با تلفیق آن نقل قولها و تطبیق آنها با اسناد مکتوب به تدوین مطالب بدست آمده پرداخته است.